

Povratak bosanskih izbjeglica

Author: [IWPR Balkans](#)

Muslimanske izbeglice koje se vraćaju svojim domovima u Republici Srpskoj očekuje neizvesna budućnost.

Sakib Dzaferović bio je imam u Kozarcu pre nego što je ovaj grad postao deo Republike Srpske. On sam je preživio ozloglasene bosansko srpske logore, da bi se ponovo vratio u Kozarac.

"Bosnjaci se vraćaju, ako bog da, očekujem da će se na proleće još više ljudi vratiti svojim kućama, bez obzira kojoj religiji pripadaju, rekao je imam koji se ovim gradicem danas seta slobodno, u religioznoj odori. "Svakom je svoja kuća najdraža", dodaje on.

Kozarac su srpske snage tokom rata u Bosni u potpunosti etnički očistile od lokalnog muslimanskog stanovništva. Iako su u ovom gradu i danas prisutni fizički tragovi i sećanja na užase rata, normalnost se polako se vraća.

Dzaferovićeva džamija, nazvana 'Džamija nade' koja je uništena tokom sukoba, nedavno je obnovljena kao deo impresivnog programa izgradnje kojim je otklonjena većina štete koja je naneta ovom gradu.

Protekla godina donela je veliki broj povratnika - izbeglica koje su se vratile svojim domovima širom Bosne i Hercegovine. Više od 40.000 ljudi, što je duplo više od prethodne godine.

U Republiku Srpsku vratilo se čak nešto više od 17.000 Bosnjaka-Muslimana, u mesta u istočnoj i severozapadnoj Bosni koja su proteklih godina pružala najveći otpor povratku izbeglica. Međutim, povratnici se suočavaju sa mnogim problemima.

U novembru prošle godine, izborna pobeda nacionalističke Srpske demokratske stranke, SDS, poklapa se sa talasom napada usmerenih protiv Bosnjaka.

Iako je rukovodstvo SDS-a nedavno izrazilo svoju spremnost da poštuje odredbe Daytonskog sporazuma, koje obavezuju pravo na povratak izbeglica i raseljenih lica, Bosnjaci se plaše da će postati meta lokalnih ekstremista iz redova SDS.

Pre rata, Kozarac je bio dom nekih 27.000 Muslimana, oko 400 Srba i 90 Hrvata. Nakon sukoba nije ostao ni jedan Bosnjak. Više od 200 srpskih porodica uselilo se u njihove domove.

Posle pet godina vratilo se oko 4.000 muslimanskih porodica.

Proces povratka počeo je 1998. godine tako što su prvi povratnici dolazili da žive pod šatorima. Prema recima Hamdije Razica, predsednika Koordinacionog odbora za izbeglice i raseljena lica za Bosansku Krajinu, povratak je doživio pravi "bum" ovog proleća, kada je Wolfgang Petritsch nametnuo čeli niz imovinskih zakona. Tada su počele deložacije onih koji se nalaze u tuđim stanovima i kućama.

Neki poput Fatime i Hilmije Hucić obnovili su kuću novcem koji im je sin poslao iz Švajcarske, dok su drugi dobili međunarodnu pomoć, ali ima i onih koji još uvek čekaju da im se vrate u kuće u kojima žive srpske

izbeglice.

Oko cetrnaest lica koja do sada nisu imala sreće da se vrate u svoje domove, žive u satorskom naselju od aprila prošle godine.

Sezdesetogodišnja Ismeta Grubić i Munira Mujkanović, 72, žive pedeset metara udaljene od svojih kuća. "Žene spavaju u krevetima, a muškarci ispred kuće u satorima, čak i na ovoj hladnoći", kaže Grubić. "Obecavali su da će mi se kuća, koja je iz temelja srušena obnoviti u novembru. Radovi još nisu ni počeli. Čekaju ovde da mi se kuća obnovi celu zimu ako treba", dodaje Ismeta Grubić.

Muz Munire Mujkanović je poginuo u ratu, ona nema više nikoga od rodbine.

"Kada smo ovde dosli svasta su nam obecavali, ali kuće se ne obnavljaju. Bolesna sam, ovde nema doktora pa jednom sedmično moram u ambulantu u Prijedor, što je podaleko".

Drugima je u međuvremenu krenulo. Brat ratnog zločinca Duška Tadića, koga je Tribunal u Hagu osuđen na dvadeset godina zatvora zbog ratnih zločina, drži kafanu, podrum pica i pekara u centru grada.

Preko puta restorana Refika Filović drži trafik. "Šta da radimo? Život teče dalje. Tu su stvari koje morate prihvatiti. Mi se borimo da preživimo, da zaradimo koji dinar. Pored svoje kuće sa sedam soba u kojoj se nalazi srpski ratni veterani, živim kod tetke i čekam rešenje zahteva za povratak imovine".

Da bi ubrzali povratak, međunarodne organizacije OHR, UNHCR i OSCE su početkom prošle godine napravile detaljan plan, nazvavši ga Program primene imovinskih zakona (PLIP). Prikupljeni su svi zahtevi za povratak imovine u svakoj opštini i uspostavljeni sedmični planovi delozacija.

Trenutno u BiH postoji 250.000 zahteva za povratak imovine. Proces je veoma spor. Prema rečima Monice Sandri, šefice UNHCR-ove kancelarije u Prijedoru, sedmično je bilo planirano oko 30 delozacija, dok se obavilo šest. Od planiranih 60 odluka o povratku imovine sedmično, doneseno je 55.

Uprkos povećanju broja rešenih predmeta, Sandri je rekla da bi ovim tempom trebalo 33 godine da se izvrše sve delozacije samo u Prijedoru.

U međuvremenu, uz pomoć međunarodnih humanitarnih organizacija u Kozarcu je u protekle dve godine obnovljeno oko 1.000 kuća. Mada Bosnjaci pozdravljaju ovaj uspeh, život povratnika nije idilican.

"Nijedan od Bosnjaka-povratnika nije dobio posao na obnovi kuća, jer su svi takvi poslovi na obnovi dati Srbima", kaže Hamdija Razić. "Pored toga u gradu izuzev kuća ne postoji ni škola ni ambulanta".

Osim nedostatka smestaja, infrastrukture i uprkos drugim problemima kao što su učestali incidenti i napadi na povratnike, izbeglicama preči opasnost od napada ekstremista.

Početkom decembra bacena je bomba na kuću jednog Bosnjaka povratnika u Janji, severoistočna Bosna. Zatim je u Bratuncu, blizu Srebrenice, smrtno stradao jedan Bosnjak od mine dok je rascisćavao rusevine svoje kuće. Zvanično je taj prostor bio deminiran posle rata, što navodi na zaključak da je mina postavljena naknadno.

Portparol SFOR-ove Multinacionalne divizije, Patrik Mercier kaže da je "nakon početka povratka izbeglica registrovano oko 11 incidenata usled eksplozije".

Meta napada su i lokalni srpski zvaničnici koji postuju zakon i izdaju resenja za povratak kuće. Ekstremisti, okupljeni uglavnom u Udruženju ratnih veterana, okrivljuju se za incidente u Foci, Palama, Srpskom Gorazdu i Srpskoj Ilidzi. Oni koji ne mogu podneti pritiske kojima su izloženi zbog delozacije, podnose ostavke, kao što je to nedavno uradila Gordana Rasuljas, sefica Odela za izbeglice i raseljena lica RS u Srebrenici.

Povratak SDS na vlast u Republici Srpskoj povećava strahovanja izbeglica. Wolfgang Petritsch je zatražio od najvisih predstavnika SDS-a da potpisu dokument kojim se obavezuju na postovanje Daytonskog sporazuma i njegovih odredbi, naročito postovanje prava na povratak izbeglica i raseljenih lica. Javno pokazivanje kooperativnosti ove partije nije, međutim, umanjilo zabrinutost Bosnjaka. Oni pozivaju na stvaranje multietničke policije, naročito u mestima gde su se manjine počele vratiti.

Amra Kebo je redovni dopisnik IWPR.

Focus: Balkans: Regional Reporting & Sustainable Training

Source URL: <https://iwpr.net/sr/global-voices/povratak-bosanskih-izbjeglica>